

SVD i z . i . w u

När strängen togs från Grålians rumpa

"Kommer inte Viksta-Lasse så blir det inte någon riktig spelmannsstämma." Det kunde man höra vid en stämma i Sörmland i midsomras och det har sagts många gånger förut. Viksta-Lasse, som i kyrkböckerna i Viksta några mil norr om Uppsala kallas Leonard Larsson, är nämligen en av de få kvarvarande spelmän som har huvudet fullt av spelmanstradition både i ord och ton från Gås-Anders, Hjort-Anders, Bys-Kalle, Menlösa och alla de andra storspelmännen vilka nu för de flesta har lämnat verklighetens sfär och lever kvar som legend.

Djupt inbäddad i grönska ligger Viksta-Lasses gård — röd med vita knutar. På ladugårdsbacken spankulerar tuppen med "händerna på ryggen" och inspekterar hönornas plockande och från hagen hörs korna råma. Husbonden själv står på farsutrappan, för tillfället iklädd sin färggranna spelmannsundering och vinkar inbjudande. Den 64-åriga ynglingen — pigga ögon, glad miun och kanske möjligen en liten oför-

arglig räv bakom örat — motsvarar fullt ut föreställningen om en riktig spelman. De av hårt jordbruksarbete grova fingrarna löper graciöst över strängarna på fiolen även när strå-

— När jag var så där en tio eller tolv år fick jag min första fiol, berättar han. Det var en snickarkunnig skräddarlärning som satte hals på en cigarrlåda, och strängarna tog vi från "Grållans" rumpa. På den lärde jag mig spela och först när jag gick och läste fick jag en riktig fiol. Prästen, som var intresserad av musik och själv spelade piano, fiol och någon slags pipa skulle lära mig spela efter noter. Men då sa de åt mig att inte kan du gå i lära hos en präst — då blir det väl inget riktigt spela av. Så jag gick inte dit något mer.

— År 1912 kom jag ihop med Hjort-Anders och lärde mig spela för honom. Vi höll ihop i ett tiotal år och han och jag och Johan Olsson från Uppsala var på många stämmer och turneer tillsammans. Två gånger reste vi Sverige runt och in i

Norge var vi också en runda. Men Hjort-Anders blev gammal och höll sig mest hemma men spela kunde han in i det sista. En gång fick han stryk i alla fall. Det kom en stor och grov spelman till socknen, som sa att han skulle spela kull Hjort-Anders. De stod och spelade och spelade men när morgonen kom så måste Anders ge upp ändå. Den andre var grövre och bara gned på, han.

A

Noter har aldrig Viksta-Lasse lärt sig — det behövdes inte "efter gammalt" och man fick höra sig till låtarna. — Hjort-Anders skulle lära sig Rångsta såg — den handlar om hur en spelman en torrsommar spelade i gång sågen och höll fart på den tills det började regna igen — och gick till Menlösa. När han hade varit där tre gånger frågade han om han kunde spela nu. Två skator flög samtidigt upp. — Du spelar så du skrämmer husfåglarna för oss, svarade gubben vresigt.

Och så följer historier om alla gubbens och andra gamla spelmäns låtar, om Knuts Olas livstycke, Årtomta bromarsch, Pannkaka smakar gott, hopsatt av en pojke medan han åt matsäcken i en grusgrop, och Rödvästen, som i likhet med många andra låtar kommit bort innan den upptecknats av flitiga folklivsforskare. Ständigt kommer de båda namnen Gås-Anders och Hjort-Anders igen — deras låtar har levat sig så in i traditionen, att kan man inte spela så gör man som Viksta-Lasses far eller hans 97-årige granne gjorde: sjunger dem. Bror Hjorts "Gås-Anders" utanför Björklinge kyrka är inte ett monument över en död tradition.

Och medan talet rör sig om Bror Hjorth, syssling till Lasse, visar han dennes träsnitt "Hjort-Anders möter skogsfrun" — Hon är ful, säger Viksta-Lasse, men det är hon ju i verkligheten också.

GÖRAN HASSLER

FOLKET Tisdagen den 31 oktober 1961

LINR YSKNING på Flenmo filmad

Hembygdsföreningen i Melösa håller på med en hembygdsfilm, och nu har turen kommit till förevisandet av linryskning. Att ryska lin innebär att man drar upp linstjälkarna och fogar samman dem till knippen. Detta avsnitt av linodlingen filmades på Flenmo, där förre kyrkvärden K. J. Larsson och fru Maj Ericsson — som ses på

bilden — satte full fart på arbetet framför filmkameran tillsammans med ett 20-tal ungdomliga medhjälpare. För de flesta av ungdomarna var det en nyhet att på detta sätt ryska ihop "händer" med linstjälkar och bunta dem. Skördegänget fick bära hem många knippen lin, som skall beredas och så småningom bli till väv.